

*Н.В. Скрипник¹, В.І. Боцюрко¹,
О.М. Дідушко¹, І.О. Костіцька¹,
Т.С. Вацеба¹, О.В. Марусин¹, І.В. Чер-
нявська¹, Р.І. Делятинський²*

¹ ДВНЗ «Івано-Франківський
національний медичний
університет»

² Івано-Франківський навчально-
науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного
економічного університету

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ЕНДОКРИНОЛОГІЇ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОМУ НМУ (1967-2017)

Резюме

У статті розглянуто процес зародження та розвитку ендокринології на Прикарпатті, зумовлений потребами організації системи охорони здоров'я та еволюцією медичної науки, проведено періодизацію розвитку ендокринології в медичному університеті, виокремлено чотири етапи (експедиційних досліджень й організації ендокринологічної служби 1945-1953 рр., започаткування викладання дисципліни 1953-1967 рр., становлення самостійного курсу 1967-1997 рр., становлення й розвитку кафедри 1997-2017 рр.), проаналізовано роль професорів А.А. Гарагаш'яна, Г.П. Паращука, І.П. Ванджури, В.І. Боцюрка та Н.В. Скрипник у розвитку ендокринології як навчальної й наукової спеціальності та лікарської практики, з'ясовано персональний склад викладачів курсу, згодом — кафедри, висвітлено їх навчальну, виховну, науково-дослідну та лікувально-профілактичну роботу. Автори обстоюють думку про те, що зі створенням кафедри закладено організаційні основи для формування в перспективі наукової школи ендокринології в Івано-Франківському національному медичному університеті. Сьогодні ж основним завданням кафедри є удосконалення вимог до підготовки лікарів, підвищення педагогічної майстерності викладачів, розвиток наукових досліджень і формування високої професійної культури.

Ключові слова

Кафедра ендокринології, історія кафедри, завідувачі кафедри, перспективи розвитку.

Актуальність проблеми зумовлена теоретичним і практичним інтересом до ретроспективного аналізу історичного розвитку кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету (ІФНМУ). Відзначення ювілею 50-річчя ендокринології в медичному університеті спонукає проаналізувати як сучасний стан і рівень розвитку цієї галузі медичної науки, так і процес інституційного становлення однієї з кафедр ІФНМУ, врахувати внесок її співробітників у розвиток наукових досліджень, навчальний процес та лікувальну практику. Одним із завдань медичної реформи в Україні є підвищення якості професійної підготовки лікарів відповідно до міжнародних норм, і це спонукає колектив кафедри ендокринології ІФНМУ організувати навчальний процес і атестацію відповідно до сучасних стандартів вищої медичної освіти, сучасних протоколів лікування та стандартів діагностики [52, с. 9]. Перспективність розвитку ендокринології зумовлена загальною тенденцією зростання цього виду захворю-

вань в Україні: за офіційними даними, за 2005-2011 рр. кількість хворих із різними ендокринопатіями збільшилася з 3,48 до 3,82 млн, тобто на 9,85% [49], а частка хворих на цукровий діабет, «неінфекційну епідемію» XXI ст., становить 1,5 млн осіб, не враховуючи недиагностованих і латентних форм діабету [75, с. 221].

Огляд історіографії засвідчив, що проблеми розвитку ендокринології як науки в контексті історії медицини в Україні вже стали предметом уваги науковців-медиків (М.Д. Тронько, П.М. Боднар, Ю.І. Комісаренко та ін. [5, с. 17-30; 6, 75, с. 219-225; 76]). Започатковано дослідження центрів ендокринології в регіонах, зокрема в Чернівецькій області (Бойчук Т.М., Пешковська Н.В., Ляшук П.М., Леонова Л.О. [7]). Короткі історичні довідки про кафедри ендокринології розміщено на електронних ресурсах вищих навчальних медичних закладів у Києві, Львові, Чернівцях, Вінниці, Дніпропетровську, Полтаві тощо [36, 38-43]. Таку саму традицію «історіописання» свого часу було прийнято в Івано-Франківському національному медичному університеті [28, 29, 34, 35, 44-46], і кафе-

© Н.В. Скрипник, В.І. Боцюрко, О.М. Дідушко, І.О. Костіцька,
Т.С. Вацеба, О.В. Марусин, І.В. Чернявська, Р.І. Делятинський

дра ендокринології ІФНМУ підготувала короткий нарис [37], що став основою для нашого дослідження.

Мета статті — формування об'єктивного погляду на передумови та процес становлення й інституціоналізації ендокринології в ІФНМУ, періодизація її історичного розвитку, оцінка внеску ендокринологів в організацію навчальної, виховної, науково-дослідної та лікувальної діяльності.

Процес зародження та становлення ендокринології на Прикарпатті впродовж ХХ ст. пов'язаний із розвитком медицини й організацією охорони здоров'я в Україні в цілому та, зокрема, з еволюцією ендокринології від органотерапії й експериментальних досліджень до лікарської спеціальності та спеціалізованого розділу в структурі медичних наук [6; 33, с. 9]. У процесі інституціоналізації ендокринології в Івано-Франківському національному медичному університеті можна умовно виокремити чотири етапи: експедиційних досліджень й організації ендокринологічної служби (1945-1953), започаткування викладання дисципліни (1953-1967), становлення самостійного курсу (1967-1997), становлення й розвитку кафедри (1997-2017).

Зародження наукового інтересу до проблем ендокринології на Прикарпатті зумовлене загальними тенденціями розвитку організації охорони здоров'я і соціальної медицини та вищої медичної освіти в західних областях України в умовах післявоєнної відбудови. У цей період державна влада запровадила нову систему організації охорони здоров'я, ініціювала збільшення кількості лікарських кадрів, створення мережі медичних закладів (амбулаторій, поліклінік, районних і обласних лікарень), покликаних ліквідувати масові епідемії інфекційних та інших хвороб, що поширювалися серед населення внаслідок війни та важких соціально-побутових умов. Протягом 1948 р. медичні заклади реорганізовано шляхом об'єднання лікарень та амбулаторно-поліклінічних закладів, запроваджено диспансерний метод і дільничний принцип обслуговування населення. Унаслідок цього 1949 р. у західних областях України діяло 1174 амбулаторно-поліклінічних заклади, 5765 лікарів та 16,1 тис. осіб середнього медичного персоналу, зокрема в Станіславській області — 157 закладів і 2219 осіб середнього медичного персоналу [72, с. 130].

З метою підготовки кваліфікованих лікарів для потреб Станіславської області рішенням Ради Народних Комісаріатів СРСР від 04.07.1945 та Постановою Ради Народних Комісарів УРСР від 17.07.1945 в Станіславі 6 жовтня 1945 р. засновано державний медичний інсти-

тут [72, с. 133]. Першим ректором Станіславського медичного інституту було призначено кандидата медичних наук, доцента Івана Володимировича Савицького (1911-1993), доти — завідувача обласного відділу охорони здоров'я (з 1939 р.) [65, с. 91-92]. У структурі медичного інституту створено 14 теоретичних та 2 клінічних кафедри, працювало 47 викладачів, серед них було лише декілька докторів і кандидатів наук, навчалося 395 студентів [30]. Більшість працівників медичного інституту були колишніми співробітниками одного з Харківських медичних інститутів, передислокованого на Прикарпаття та Буковину [65, с. 92]. У перші повоєнні роки на Прикарпатті окремі випадки допомоги хворим на ендокринну патологію надавалися терапевтичною службою [7, с. 80-81].

Уперше увагу до проблеми ендокринних захворювань звернули під час організації наукових експедицій з метою вивчення ендемічного зоба в західних областях України. Так, у період із червня по вересень 1947 року співробітниками Інституту експериментальної й клінічної терапії АМН СРСР за участю колективів Чернівецького та Станіславського державних медичних інститутів, практичних лікарів-терапевтів здійснено експедицію з вивчення ендемічного зоба в гірських районах Станіславської та Чернівецької областей під керівництвом старшого наукового співробітника М.Н. Фатєєвої [32, с. 10; 7, с. 80-81]. У результаті проведених обстежень і досліджень з'ясувалося, що патологія ендемічного зоба та кретинізму була чи не найтяжчою не тільки в Україні, але й у Європі, адже в деяких регіонах частка хворих на зоб становила від 49,6 до 59% населення [7, с. 81]. Під час експедиції в Станіславській області було обстежено всього 8093 особи. З урахуванням таких показників, як поширеність, збільшення щитоподібної залози I-V ст., частоти захворювань чоловіків і дітей, вузловаті зоби, випадки кретинізму, глухонімоти, вродженої мікседеми, науковці визнали, що в Станіславській області зобна ендемія відповідає середньому ступеню важкості [32, с. 10].

Результати медичних наукових досліджень спонукали до розробки практичних заходів щодо діагностики, лікування та профілактики ендемічного зоба та інших ендокринних захворювань у західних областях України [7, с. 81]. Протягом 1951 р. у Станіславі засновано обласний протизобний диспансер, а в системі закладів охорони здоров'я були виділені лікарі-спеціалісти вузького профілю — ендокринологи [32, с. 10; 7, с. 81].

Одним з ініціаторів створення протизобного диспансеру та його першим керівником став Ара Арменакович Гарагаш'ян (1902-1969),

учасник першої протизобної експедиції на Прикарпатті 1947 р., обраний, попри відсутність наукового ступеня, 1951 р. також завідувачем кафедри соціальної гігієни та організації охорони здоров'я Станіславського медичного інституту (яку очолював до своєї смерті 1969 р.) [17, с. 2]. Уродженець м. Ерзерум у Вірменії, вимушений 1919 р. емігрувати в Україну, А.А. Гарагаш'ян 1928 р. здобув медичну освіту в Харкові, поступово відзначився як лікар й організатор системи охорони здоров'я в Харківській, Полтавській та Ізмаїльській областях, під час війни очолював фронтовий госпіталь, а з 1951 р. мешкав у Станіславі [17, с. 1-3; 12, 19, 37, 45, с. 303].

Зародження ендокринології як навчальної дисципліни на Прикарпатті відбулося 1953 р., коли завідувач кафедри соціальної гігієни та організації охорони здоров'я А.А. Гарагаш'ян розпочав викладати цей курс для студентів Станіславського державного медичного інституту [29, с. 110; 37]. З цього часу



Гарагаш'ян Ара Арменакович (1902-1969), д.м.н., професор, завідувач кафедри соціальної гігієни та організації охорони здоров'я (1951-1969), засновник ендокринологічної служби на Прикарпатті

можна розпочинати й історію кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. Водночас задля справедливості слід зауважити, що самостійні кафедри ендокринології в медичних вищих навчальних закладах України було засновано значно пізніше, в 70-х роках (наприклад, у Вінниці — 1977 р. [42], Львові — 1978 р. [38]), оскільки розвиток ендокринології як галузі медичної науки в 50-х роках тільки-но спирався на практичні спостереження та перші наукові дослідження.

Своєрідним підсумком проведеної за 5 років роботи протизобного диспансеру була друга наукова протизобна експедиція, організована відповідно до розпорядження Станіславського облвиконкому № 245/р від 19.05.1956 і спільного наказу облздороввідділу та медичного інституту № 340 від 03.07.1956 Керівником експедиції було призначено завідувача кафедри організації охорони здоров'я медінституту і головного лікаря обласного протизобного диспансеру доцента А.А. Гарагаш'яна. В експедиції взяли участь ліка-



Високогірська експедиція, зліва направо — професор Гарагаш'ян А.А., професор Бабенко Г.А., проф. Анісімов О.В., доц. Дринь М.М.

рі-ендокринологи, асистенти кафедри загальної гігієни і студенти 5-го курсу медичного інституту [32, с. 10]. Було встановлено, що захворюваність на зоб у гірських районах Прикарпаття зменшилась утричі, що засвідчувало про безперечну перемогу над цією недугою [17, с. 2-3].

А.А. Гарагаш'ян особисто був автором 70 наукових праць. 1960 р. він захистив докторську дисертацію «Ендемічна зобна хвороба в Станіславській області і боротьба за її ліквідацію» [20, 21]. Усі сили, енергія, талант і колосальна працездатність А.А. Гарагаш'яна були задіяні для досягнення благородної цілі. За період 1955-1968 рр. він підготував 14 кандидатів медичних наук [17, с. 3; 37, 45]. Враховуючи його високий авторитет науковця та лікаря, 1962 р. ректор Г.О. Бабенко призначив його проректором із навчальної та наукової роботи медичного інституту, і цю посаду Ара Арменакович обіймав до 1968 р. [3, 17, с. 5, 41, с. 3; 21, с. 34]. Ара Арменакович Гарагаш'ян відійшов у вічність 12 березня 1969 року [17, с. 3].

Новим етапом у становленні ендокринології як навчальної та наукової дисципліни, а водночас і майбутньої кафедри була організація в 1967 р. окремого курсу ендокринології. Його заснування означало організаційне відокремлення ендокринології в структурі медичного інституту, закладало передумови для заснування в перспективі спеціалізованої кафедри.

Першим завідувачем курсу ендокринології в Івано-Франківському державному медичному інституті 1967-1981 рр. була кандидат медичних наук, доцент Ганна Петрівна Парашак (1927-2013) [32, с. 1]. Випускниця з відзнакою лікувального факультету медичного інституту 1952 р. [34], Г.П. Парашак після закінчення клінічної ординатури з 1954 р. працювала асистенткою кафедри факультетської терапії, а з 1967 р. — доцентом цієї самої кафедри [3, с. 137]. Уже 1959 р. захистила кандидатську дисертацію «Основний обмін і коливання вмісту вітаміну С у плазмі



Паращак Ганна Петрівна (1927-2013), д.м.н., професор, завідувач курсу ендокринології (1967-1981)

крові у хворих на ендемічну зобну хворобу у віковому аспекті» [37, 60]. Докторську дисертацію, виконану 1969-1971 рр. під науковим керівництвом професора кафедри внутрішньої медицини П.М. Вакалюка [34], на тему «Роль мікроелементів у розвитку виразкової хвороби шлунка і дванадцятипалої кишки» Г.П. Паращак успішно захистила в Київському медичному інституті ім. академіка О.О. Богомольця [61]. 1973 р. Г.П. Паращак затверджена у вченому званні професора [3, с. 137].

Очоливши 1967 р. курс ендокринології, Ганна Петрівна сформувала колектив курсу, організувала його навчально-виховну, науково-дослідну та лікувальну діяльність. Першими асистентами курсу ендокринології наприкінці 60-х — початку 70-х років були пізніше відомі лікарі та кандидати медичних наук І.Г. Купновицька, Л.О. Чернова, І.А. Козлова [32, с. 1; 37].

Купновицька Ірина Григорівна (1945 р.н.), випускниця медичного інституту 1967 р., 1971 р. закінчила аспірантуру на кафедрі фармакології, захистила дисертацію на тему «Вплив послідовних введень новокаїну і строфантину К на перебіг експериментальних іздринових некрозів міокарда» й здобула науковий ступінь кандидата медичних наук за спеціальністю «фармакологія». Надалі І.Г. Купновицька працювала асистенткою кафедри факультетської і госпітальної терапії (1971-1987), доцентом кафедри госпітальної терапії (1987-1990), навчалась у докторантурі в Інституті кардіології імені М. Стражеска МОЗ України (1990-1993), захистила докторську дисертацію за спеціальністю «кардіологія» (1992), продовжила працювати в Івано-Франківському державному медичному інституті професором кафедри госпітальної терапії № 1, а з 2001 р. — завідувачем кафедри клінічної фармакології і фармакотерапії [44, 63].

Козлова Ірина Антонівна, випускниця медичного інституту, крім посади асистента курсу ендокринології, працювала над науково-дослідною темою на кафедрі фізіології [46]. 1971 р. І.А. Козлова захистила кандидатську дисертацію

на тему «Роль інтерорецепторів у регуляції рівня мікроелементів (міді, заліза і цинку) та пов'язаних із ними металоферментів» за спеціальністю «нормальна фізіологія» [47]. На початку 2000-х рр. І.А. Козлова — головний лікар санітарно-епідеміологічної станції Шевченківського району м. Києва, з 2011 р. — також головний позаштатний спеціаліст Міністерства охорони здоров'я України з питань загальної гігієни та епідеміології [77].

Поряд із навчальною роботою, курс ендокринології виконував роль своєрідного центру наукових досліджень. Загалом коло наукових інтересів та досліджень Г.П. Паращак, що знайшли відображення в понад 130 наукових працях, у тому числі 4 монографіях, охоплювали питання патології щитоподібної залози, виразкової хвороби шлунка і дванадцятипалої кишки [37]. За період своєї роботи в медичному інституті Г.П. Паращак підготувала 4 кандидатів медичних наук [3; 32, с. 137, с. 19-20]. Перша кандидатська дисертація, виконана під її керівництвом, була захищена 1979 р. лікарем-лаборантом обласного ендокринологічного диспансеру М.А. Мазепою на тему «Клініко-імунологічна характеристика захворювань щитоподібної залози на Прикарпатті» [29, с. 111].



Експедиція з виявлення зоба в Надвірнянському районі 1970 р. Керівник — проф. Паращак Г.П. (п'ята зліва)



Експедиція з виявлення зоба в Надвірнянському районі 1970 р. Керівник — проф. Паращак Г.П. (у центрі)

Для науково-методичного забезпечення навчального процесу та діяльності гуртка 1982 р. вийшов методичний посібник «Захворювання щитоподібної залози», авторами якого були Г.П. Паращак, Л.О. Чернова та М.А. Мазепа [32, с. 5].

Протягом 70-х років професор Г.П. Паращак продовжила практику організації наукових експедицій у гірських районах Івано-Франківської області. Під її керівництвом у період із 20 вересня по 20 жовтня 1970 р. проведено третю наукову експедицію, до якої включено лікарів-ендокринологів (В.П. Шавлак, О.О. Савченко, Є.М. Гавриш), соціологів (доцент В.О. Дешко), гігієністів (доцент Н.В. Сорока) [32, с. 22]. У вересні 1979 р. проведено четверту експедицію в гірські райони області (Надвірнянський, Косівський, Верховинський) під керівництвом професора Г.П. Паращак і за участю доцента кафедри соціальної гігієни та організації охорони здоров'я В.О. Дешко та головного лікаря обласного диспансеру Н.П. Даніловської [32, с. 22].

Важливим результатом експедицій було продовження наукових досліджень ендокринних захворювань, що знайшли відображення в серії наукових статей, а також розробка лікувально-профілактичних заходів. У цей час Г.П. Паращак уперше на Прикарпатті застосувала методику визначення антитіл до тканин щитоподібної залози, що стало підґрунтям до розпізнавання автоімунних захворювань цього органа [37].

Функціонування самостійного курсу ендокринології в медичному інституті забезпечувало основу для проведення науково-дослідної та лікувально-профілактичної роботи на базі ендокринологічного диспансеру в Івано-Франківську [27]. Своєрідним визнанням внеску місцевих ендокринологів — науковців і практикуючих лікарів стало проведення 1979 р. на базі Івано-Франківського медичного інституту пленуму Республіканської проблемної комісії «Ендокринологія» та правління Республіканського товариства ендокринологів [32, с. 10].

Другим завідувачем курсу ендокринології Івано-Франківського державного медичного інституту протягом 1982-1985 рр. була



Ванджура Ірина Петрівна (1920-1997), д.м.н., професор, завідувач курсу ендокринології (1982-1985)

доктор медичних наук, професор Ірина Петрівна Ванджура (11.07.1920-21.07.1997) [32, с. 1; 37].

Випускниця Станіславського медичного інституту 1953 р., І.П. Ванджура залишилась працювати в альма-матер асистенткою кафедри факультетської терапії (1953-1972) і розпочала свої наукові дослідження з проблем ендокринології та кардіології [3, с. 29; 9]. 1961 р. Ірина Петрівна захистила кандидатську дисертацію «Азотовий обмін у хворих на ендемічну зобну хворобу» [3, с. 29]. Продовженням її наукових досліджень була стаття «Полипептиди в сыворотке крови у больных эндемической зобной болезнью», опублікована в журналі «Проблемы эндокринологии и гормонотерапии» за 1964 р. у Москві [37]. Наступними кроками в її науковій кар'єрі став захист 1971 р. докторської дисертації «Біохімічне і гістохімічне вивчення атеросклерозу в експерименті і клініці», а 1974 р. — присвоєння вченого звання професора [9]. Протягом 1973-1981 рр. І.П. Ванджура працювала на посаді професора кафедри факультетської терапії [3, с. 29]. Уже в ролі завідувача курсу ендокринології Ірина Петрівна організовує колектив одностудентів, розгортає його навчальну та наукову діяльність. Із 1982 року асистенткою курсу після закінчення клінічної ординатури й аспірантури стала Ірина Георгіївна Бабенко [32, с. 1; 37], яка, наслідуючи приклад батька, ректора медичного інституту й засновника школи мікроелементології [59], з 1976 р. пройшла інтернатуру та ординатуру лікаря-ендокринолога й 1979 р. була зарахована до аспірантури за спеціальністю «ендокринологія» при кафедрі факультетської терапії [2, с. 1, с. 29]. І.Г. Бабенко розпочала дослідження ролі мікроелементів у розвитку і перебігу цукрового діабету, що були викладені згодом у кандидатській дисертації, виконаній під керівництвом професора Г.П. Паращак. Цікаво, що за свідченнями колег, після закінчення аспірантури І.Г. Бабенко навіть хотіла стати хірургом, але «перемогла ендокринологія», і з 1982 р. вона присвятила їй все своє активне життя, ставши одночасно і педагогом, і лікарем-практиком [32, с. 1; 37, 57, 59].

Наступний етап розвитку курсу ендокринології в медичному інституті розпочався в середині 80-х років, коли 1985 р. завідувачем курсу було обрано кандидата медичних наук, доцента Володимира Івановича Боцюрка (нар. 25.01.1940 р., с. Маріямпіль Галицького району). Завдяки його зусиллям упродовж наступного десятиліття було закладено основи для реорганізації курсу в самостійну кафедру: сформовано колектив одностудентів, розвинуто клінічну базу та продовжено серію наукових досліджень у сфері ендокринології.

До свого призначення завідувачем курсу В.І. Боцюрко сформувався як лікар та науковець. Випускник Івано-Франківського медичного училища, після служби в армії, 1962 р. вступив до медичного інституту, який закінчив із відзнакою [25]. Із 1968 р. він працював спершу завідувачем клініко-діагностичної лабораторії медико-санітарної частини Бурштинської ТЕС Івано-Франківської області. 1972 р. перейшов працювати в Івано-Франківський державний медичний інститут на посаду асистента кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб і факультетської терапії. 1978 р. В.І. Боцюрко захистив кандидатську дисертацію «Обмін деяких мікроелементів і поєднаних із ними металоферментів при ревматизмі». 1982 р. В.І. Боцюрко — доцент кафедри факультетської терапії [8, с. 1; 67].

Організуючи протягом 1985-1996 рр. діяльність курсу ендокринології, В.І. Боцюрко звернув увагу на формування й науково-професійне зростання колективу курсу, навчально-виховну, науково-дослідну та лікувальну-профілактичну роботу. З цього часу він



Боцюрко Володимир Іванович, д.м.н., професор, завідувач курсу ендокринології (1997-1997), завідувач кафедри ендокринології (1997-2014)

з асистенткою курсу І.Г. Бабенко координував діяльність студентського наукового гуртка з ендокринології [32, с. 20], що сприяв формуванню майбутніх лікарів-ендокринологів, організації наукових досліджень з питань діагностики, лікування і профілактики ендокринних захворювань. Спершу навчальною базою курсу ендокринології був обласний ендокринологічний диспансер, а з грудня 1987 р. — ендокринологічне відділення обласної клінічної лікарні (на 50 ліжок), першим завідувачем якого була Єва Михайлівна Гавриш (1987-1993), та диспансерне поліклінічне відділення [27; 32, с. 2].

З метою науково-методичного забезпечення навчального процесу В.І. Боцюрко 1986 р. видав довідковий посібник «Амбулаторний прийом терапевта», 1991 р. — методичний посібник «Радіойодтерапія дифузного токсичного зоба», 1995 р. — довідковий посібник «Немедикаментозное лечение в клинике внутренних болезней» [32, с. 5; 67].

Значну роль у формуванні колективу курсу ендокринології відіграли підготовка й захист дисертаційних робіт. 1989 р. асистентка курсу ендокринології Івано-Франківського медичного інституту І.Г. Бабенко в Київському інституті ендокринології та обміну речовин захистила кандидатську дисертацію на тему «Обмін хрому при цукровому діабеті за даними клінічних й експериментальних досліджень», і вже 18 квітня 1989 р. їй було присвоєно звання кандидата медичних наук за спеціальністю «ендокринологія». Наступним етапом в її науковій кар'єрі було обрання 1992 р. доцентом кафедри факультетської терапії з курсу ендокринології [2,



В з'їзд ендокринологів України 13-16 вересня 1994 р., м. Івано-Франківськ

с. 1]. Завідувач курсу ендокринології В.І. Боцюрко після багаторічної науково-дослідної праці під керівництвом наукових консультантів — професорів і член-кореспондентів АМН України М.Д. Тронька та Є.М. Нейка 1996 р. захистив у Київському інституті ендокринології та обміну речовин імені В.П. Комісаренка докторську дисертацію «Віддалені сомато-генетичні ефекти інкорпорованого радіоактивного йоду в осіб із захворюваннями щитоподібної залози в умовах ендемічної місцевості» [8, с. 1; 10, 11]. Невдовзі 1997 р. В.І. Боцюрко здобув вчене звання професора [37].

Важливим досягненням колективу курсу ендокринології Івано-Франківського медичного інституту та ендокринологічного диспансеру за безпосередньою активною участю В.І. Боцюрка та головного лікаря Даніловської Н.П. стала організація та проведення в Івано-Франківську у вересні 1994 р., вперше за роки незалежності, П'ятого з'їзду ендокринологів України, що продовжував традицію, започатковану в Харкові (1965) та продовжену в Києві (1977), Вінниці (1977) та Львові (1987) [6; 8, с. 1; 25].

Організатори з'їзду підкреслили, що ендокринологія на Прикарпатті вже має свої традиції, пов'язані з діяльністю Українського лікарського товариства в довоєнний час, експедиціями в гірські райони під керівництвом професора А. Гарагаш'яна для ліквідації ендемічного зоба, відкриттям одного з перших в Україні протизобних диспансерів, діяльністю науковців та практичних лікарів у галузі ендокринології [32, с. 10].

Високий рівень підготовки наукових кадрів, активна наукова, навчальна та лікувально-профілактична робота колективу, наявність потужної клінічної бази, практичні потреби розвитку ендокринології дозволили ректорату Івано-Франківської державної медичної академії (створено в 1994 р. на базі державного медичного інституту [29, с. 11]) розглянути питання щодо реорганізації курсу ендокринології в самостійну кафедру.

Рішенням ректорату Івано-Франківської державної медичної академії в серпні 1997 р. шляхом реорганізації та об'єднання курсу ендокринології та курсу спортивної медицини і лікувальної фізкультури засновано кафедру ендокринології, яку очолив доктор медичних наук, професор В.І. Боцюрко [32, с. 1]. Заснування кафедри відкривало нові можливості розвитку ендокринології як наукової спеціалізації галузі медичних наук та практичної лікувальної справи, а водночас потребувало вирішення комплексу завдань, зокрема формування кадрів професорсько-викладацького колективу, нового рівня організації навчальної, виховної, науково-дослідної та лікувальної роботи співробітників

кафедри. З усіма цими завданнями успішно справлявся професор В.І. Боцюрко та колектив його кафедри.

Уже 1997 р. колектив кафедри ендокринології було сформовано в складі чотирьох осіб: завідувача кафедри — доктора медичних наук, професора В.І. Боцюрка, доцента кафедри — кандидата медичних наук І.Г. Бабенко, котрі представляли курс ендокринології, та асистентів кафедри — лікаря-рефлексотерапевта Р.Й. Гриневича й магістра курсу ендокринології Я.А. Орішка, які репрезентували курс спортивної медицини і лікувальної фізкультури [2, с. 1; 8, с. 1; 29, с. 110, 115; 32, с. 1; 37].

Такий пропорційний склад колективу на перших порах сприяв кадровому забезпеченню організації навчальної, виховної, організаційно-методичної та науково-дослідної роботи, що стояла перед кафедрою, але потребував поступового доповнення новими науковцями та практикуючими лікарями.

1998 р. колектив кафедри доповнила асистентка, кандидат медичних наук Надія Василівна Скрипник [32, с. 1; 37], випускниця 1982 р. Івано-Франківського медичного інституту, науковець і практикуючий лікар, спершу терапевт у Волинській обласній клінічній лікарні (1982-1984) і Стриганецькій номерній лікарні (1984-1985), згодом — ендокринолог Тисменицького району (1985-1990), Івано-Франківської міської клінічної лікарні (1990-1993) та ендокринологічного відділення Івано-Франківської обласної клінічної лікарні (1993-2002), з 1998 р. — лікар-ендокринолог вищої категорії [68, с. 1]. 1997 р. лікар-ендокринолог Н.В. Скрипник захистила кандидатську дисертацію на тему «Клініко-метаболичні зміни та їх корекція у хворих на інсулінонезалежний цукровий діабет із вторинною сульфаніламідорезистентністю похилого віку» за спеціальністю 14.01.02 «внутрішні хвороби», виконану під науковим керівництвом професора Г.А. Бабенка та професора М.А. Оринчака [32, с. 5; 68, с. 1; 69, 70]. 1998-2002 рр. Н.В. Скрипник ще продовжує поєднувати практичну роботу в обласній клінічній лікарні з викладацькою роботою в медичній академії, але з 2002 р. переходить на основну роботу на посаді асистента кафедри ендокринології Івано-Франківської державної медичної академії, а з 2003 року призначена на посаду доцента цієї ж кафедри. У грудні 2004 р. їй присвоєно вчене звання доцента [68, с. 1].

Упродовж 1999-2001 рр. на посаді асистента кафедри ендокринології працювала кандидат медичних наук В.П. Козак [32, с. 1]. Раніше В.П. Козак працювала асистенткою кафедри внутрішньої медицини № 2 та медсестринства медичної академії, захистила кандидатську

дисертацію на тему «Імунокоригуюча терапія інфекційно-запальних ускладнень у хворих на хронічний лімфолейкоз» [35].

На початку XXI ст. колектив кафедри ендокринології продовжує формуватися завдяки молодим науковцям, котрі починають спеціалізуватися в галузі ендокринології. Підготовка наукових кадрів на кафедрі, крім забезпечення наступності поколінь, створювала в найближчій перспективі умови для організації комплексних досліджень ендокринних захворювань та їх лікування і профілактики, а в подальшій перспективі — для формування наукової школи з ендокринології. Упродовж завідування кафедрою ендокринології професор В.І. Боцюрка підготував 4 кандидатів наук [8, с. 2], що зробили вагомий внесок у дослідження низки проблем ендокринології. Визнанням заслуг В.І. Боцюрка було обрання 2009 р. академіком Академії наук вищої школи України, а також нагороди медаллю «За доблесну працю», значками «Відмінник охорони здоров'я» і «Винахідник СРСР» [37].

2002 р. під керівництвом професора В.І. Боцюрка асистент кафедри Я.А. Оршко захистив кандидатську дисертацію «Клініко-експериментальні дослідження впливу малих доз радіації на щитоподібну залозу в ендемічній зоні Прикарпаття» [32, с. 4; 29, с. 110].

Із 2002 р. до колективу кафедри ендокринології приєдналась Оксана Миколаївна Дідушко, випускниця 2002 р. лікувального факультету медичної академії. 2003 р. вона закінчила магістратуру із захистом магістерської роботи на тему «Вплив біфтопу на функціональний стан печінки і кишковий біоценоз у хворих на цукровий діабет» і здобула кваліфікацію магістра медицини за спеціальністю «терапія». У період з грудня 2003 р. по січень 2006 р. Оксана Миколаївна навчалась в аспірантурі на кафедрі госпітальної терапії № 1. У грудні 2003 р. О.М. Дідушко під керівництвом професора Боцюрка В.І. запланувала кандидатську дисертацію на тему «Вплив біфтопу на функціональний стан печінки і кишковий мікробіоценоз у хворих на хронічний панкреатит та цукровий діабет», яку успішно захистила 2005 р. у спеціалізованій вченій раді Д 20.601.01 при Івано-Франківському державному медичному університеті. Із 28 травня 2009 р. О.М. Дідушко працює на посаді доцента кафедри ендокринології, а 2011 р. їй присвоєно вчене звання доцента, з 2017 року — звання професора кафедри.

Із липня 2004 р. на посаді асистента кафедри ендокринології розпочала роботу Ірина Олександрівна Костіцька [37], випускниця з відзнакою 2003 р. Івано-Франківської державної медичної академії за спеціальністю «лікувальна справа», лікар-інтерн за спеціальністю «тера-

пія» (2003-2004). У травні 2005 р. вона отримала в Київській медичній академії післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика сертифікат лікаря за спеціальністю «ендокринологія». Того самого року І.О. Костіцька під керівництвом доктора медичних наук, професора В.І. Боцюрка запланувала кандидатську дисертацію «Клініко-патогенетичне обґрунтування використання біфтопу та епадолу в комплексному лікуванні хворих на цукровий діабет 2 типу», яку успішно захистила 2008 р. у спеціалізованій вченій раді Державної установи «Інститут проблем ендокринної патології ім. В.Я. Данилевського АМН України» в м. Харкові. Із 2009 р. працює на посаді доцента кафедри ендокринології. У червні 2013 р. І.О. Костіцькій присвоєно першу кваліфікаційну категорію за спеціальністю «ендокринологія» [48, с. 1-2].

2013 р. під керівництвом професора В.І. Боцюрка асистентка кафедри ендокринології за сумісництвом Оксана Василівна Марусин виконала й захистила в спеціалізованій вченій раді ДУ «Інститут ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка НАМН України» кандидат-



Колектив кафедри ендокринології, 2007 рік



Колектив кафедри ендокринології з курсом ЛФК і СМ, 2009 рік

ську дисертацію «Клініко-метаболичні особливості перебігу цукрового діабету 2 типу в осіб чоловічої статі та оптимізація лікування з урахуванням патогенетичних факторів» за спеціальністю 14.01.14 «ендокринологія» [32, с. 5; 53].

Розвиваючи традиції ендокринології в медичному університеті Івано-Франківська, доцент кафедри Н.В. Скрипник під керівництвом завідувача кафедри ендокринології Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця доктора медичних наук, професора П.М. Боднара підготувала й успішно захистила 25 січня 2011 р. у спеціалізованій вченій раді ДУ «Інститут ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка НАМН України» докторську дисертацію на тему «Роль йодного дефіциту та гіпотиреозу в розвитку метаболичного синдрому у хворих на цукровий діабет 2 типу» за спеціальністю 14.01.14 «ендокринологія». Уже в травні 2011 р., відповідно до рішення конкурсної комісії Івано-Франківського національного медичного університету, Н.В. Скрипник призначено на посаду професора кафедри ендокринології [68, с. 1-2].

Таким чином, на початку 2000-х рр. колектив кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету налічував двох докторів медичних наук, професорів і чотирьох кандидатів медичних наук, доцентів [порівн.: 32, с. 1, 4-5; 28, с. 58; 29, с. 110], котрі спеціалізувалися в галузі ендокринології. Цей показник переконливо засвідчував поступове зародження наукової школи ендокринології в Івано-Франківську.

Професорсько-викладацький колектив кафедри ендокринології впродовж 1997-2014 рр. забезпечував навчальний процес для студентів 4-го і 6-го курсів медичного факультету за спеціальностями «лікувальна справа» і «педіатрія» та слухачів факультету удосконалення лікарів [28, с. 58].

З метою науково-методичного забезпечення навчального процесу колективом кафедри підготовлено та опубліковано декілька навчальних посібників і методичних рекомендацій. Так, 1998 р. В.І. Боцюрко (у співавторстві з Є.М. Нейком) написав та видав навчальний посібник «Внутрішні хвороби» для студентів вищих навчальних медичних закладів III-IV рівнів акредитації, за який 1999 р. президія Академії медичних наук присудила автору академічну премію [1, 19, 28, с. 58; 29, 37, с. 111; 55, 67].

Наукова робота кафедри ендокринології 1997-2014 рр. охоплювала дослідження проблем впливу ендемічної місцевості на розвиток йододефіцитних захворювань, малих доз радіації на патологію щитоподібної залози, патогенетичні особливості формування метаболично-

го синдрому, ранньої діагностики та лікування гіперпаратиреозу, вплив йододефіциту на інтелект дітей, роль стеатогепатозу в розвитку інсулінорезистентності, стан кишкового мікробіоценозу при цукровому діабеті 2-го типу [32, с. 5-9].

Із 2002 р. на кафедрі виконувалися комплексні науково-дослідні роботи з держбюджетним фінансуванням: «Розробка препарату з порошка топінамбура і пробіотика Біфідум коли для лікування хворих на цукровий діабет і кишковий дисбактеріоз» (№ 01020007362; термін виконання — 2002-2004 рр.) та «Метаболичний синдром. Вивчення патогенетичних особливостей, розробка диференційованих методів лікування» (№ 0107U000044; термін виконання — 2006-2011 рр.) [32, с. 21-22].

Упродовж 1997-2014 рр. співробітниками кафедри опубліковано понад 150 наукових праць, а також отримано 5 патентів на винаходи [32, с. 9-10, с. 21], підготовлено і видано 13 методичних рекомендацій [13; 23, с. 7].

Результати наукових досліджень співробітників кафедри ендокринології в першій декаді 2000-х рр. обговорювалися на наукових форумах різного рівня — від всеукраїнських і регіональних конференцій до міжнародних конгресів [32, с. 7]. Водночас значну увагу науковці кафедри приділяли запозиченню міжнародного досвіду та репрезентації досягнень вітчизняної медичної науки на міжнародній арені. Так, професор В.І. Боцюрко брав участь і доповідав на міжнародних наукових форумах у Берліні, Амстердамі, Відні, Празі, Римі, Флоренції, Лондоні, Стамбулі, Санкт-Петербурзі та Маямі [8, с. 1-2; 32, с. 7-8]. Професор Н.В. Скрипник була активною учасницею та доповідачкою на міжнародних наукових форумах, зокрема 2007 р. — на 17-му Конгресі Європейського товариства з артеріальної гіпертензії в Мілані, 2-му Міжнародному конгресі «Предіабет і метаболичний синдром. Епідеміологія, лікування і профілактика цукрового діабету і кардіоваскулярних захворювань» у Барселоні та Конгресі Європейського товариства кардіологів із серцевої недостатності в Гамбурзі; 2008 р. — на XXIII Конгресі Американського товариства з артеріальної гіпертензії (Нью-Орлеан, США); 2009 р. — на XIV Міжнародному Конгресі з реабілітації в медицині та імунореабілітації (Дубаї, ОАЕ), XXIV Конгресі Американського товариства з артеріальної гіпертензії (Сан-Франциско, США); 2011 р. — на Конгресі Американської асоціації з артеріальної гіпертензії (Нью-Йорк, США), Європейському конгресі кардіологів (Париж, Франція), Європейській асоціації з артеріальної гіпертензії (Лондон, Великобританія) [32, с. 17-19; 68, с. 2]. Доцент І.Г. Бабенко брала участь у міжнародних

та всеукраїнських з'їздах, конгресах і науково-практичних конференціях з питань ендокринології: 9-му Європейському конгресі з вивчення менопаузи та андропаузи (Афіни, 2012 р.); науково-практичній конференції до дня пам'яті академіка Нейка Є.М. (Івано-Франківськ, 2012 р.); I Конгресі Асоціації ендокринологів України (Київ, 2010); 92-й щорічній нараді ендокринологічного суспільства (Сан-Дієго, 2010 р.); XIII Конгресі Світової федерації українських лікарських товариств (Львів, 2010 р.), 4-му Міжнародному конгресі з вивчення предіабету і метаболічного синдрому (Мадрид, 2011 р.); Європейській асоціації з вивчення цукрового діабету (Київ, 2012 р.). 2013 р. Н.В. Скрипник, О.М. Дідушко та І.О. Костіцька взяли участь у засіданні Європейської асоціації з питань вивчення цукрового діабету «ENDO BRIDGE» в Туреччині [32, с. 17-18].

Вагомим наслідком участі співробітників кафедри в міжнародних наукових заходах стало налагодження наукових контактів із зарубіжними науковцями, набуття членства в міжнародних та вітчизняних наукових медичних організаціях. Так, професор Скрипник Н.В. — дійсний член багатьох ендокринологічних спільнот світу та України зокрема, член президії правління Асоціації ендокринологів України, голова Асоціації ендокринологів Івано-Франківської області, голова Асоціації превентивної та антиейджинг медицини в Івано-Франківській області, Дійсний член Української діабетичної асоціації, член Українського лікарського товариства, член Європейської асоціації з вивчення цукрового діабету (EASD), член Європейського товариства ендокринологів, відповідальний виконавець міжнародних багатоцентрових досліджень. Професор В.І. Боцюрко — член правління Асоціації ендокринологів України та член Європейського товариства ендокринологів, відповідальний виконавець міжнародних багатоцентрових досліджень із вивчення нових препаратів для лікування цукрового діабету 2-го типу [8, с. 1-2]. Доцент І.О. Костіцька — дійсний член багатьох ендокринологічних спільнот світу та України, зокрема ендокринологічного товариства США (The Endocrine Society, 2007 р.), Американської асоціації клінічних ендокринологів (AAACE, 2011 р.), Європейської асоціації з вивчення цукрового діабету (EASD, 2014 р.), Європейського суспільства ендокринологів (ECE, 2013 р.), Асоціації ендокринологів України (2005 р.), Асоціації превентивної та антиейджинг медицини (2009 р.), Української діабетичної асоціації (УДА, 2011 р.), Українського лікарського товариства (2013 р.) [48, с. 2].

Наукові досягнення співробітників кафедри ендокринології знаходили практичне втілення в організації лікувально-профілактичної робо-

ти. Під керівництвом доцента І.Г. Бабенко та головного позаштатного ендокринолога області Л.Д. Непорадної в травні, жовтні 1999 р. і в травні 2000 р. проведено п'яту експедицію з виявлення зобної ендемії на Прикарпатті. Учасниками експедиції були також лікарі-ендокринологи обласної клінічної лікарні А.О. Вацеба, В.М. Гаврилук, В.М. Івасів, О.В. Дзьоник, обласний дитячий ендокринолог Н.В. Чорна, лікарі-ендокринологи районів [32, с. 22]. На підставі отриманих даних розроблено заходи щодо профілактики та лікування ендемічного зоба. Завдяки зусиллям професора В.І. Боцюрка в області було відкрито гормональну лабораторію, організовано кабінет з діагностики і лікування остеопорозу, одним із перших в Україні відкрито Центр росту [8, с. 2].

Працівники кафедри своєю працею активно та безпосередньо впливають на показники ефективності лікувально-діагностичного процесу базових відділень. Співробітники кафедри щорічно консультують у прикріпленому стаціонарі (ендокринологічне відділення ОКЛ на 50 ліжок), в інших відділеннях ОКЛ (судинна неврологія, загальна хірургія, торакальна хірургія, нефрологія, гастроентерологія, артрологія) та диспансерному ендокринологічному відділенні поліклініки ОКЛ та клініці ІФНМУ. Середнє навантаження на одного працівника кафедри — 1346,1 хворого на рік. Професорсько-викладацький склад забезпечує проведення клінічних обходів хворих із подальшим їх обговоренням, надає планову й ургентну консультативну допомогу населенню міста та області, організовує й проводить науково-практичні і клініко-патанатомічні конференції, бере участь у науковому товаристві ендокринологів, у європейських багатоцентрових дослідженнях препаратів, які застосовуються в ендокринологічній практиці [32, с. 2-3].

Із вересня 2014 р. кафедру ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету очолила доктор медичних наук, професор, лікар вищої кваліфікаційної категорії Надія Василівна Скрипник [37].

Перед другим завідувачем кафедри постала низка нових викликів і завдань, що потребувало вирішення в найближчій і по-



Скрипник Надія Василівна, д.м.н., професор, завідувач кафедри ендокринології з 2014 року

дальшій перспективі. Розвиток ендокринології як наукової спеціальності та лікарської практики на початку XXI ст., спрямований на пошук ефективної моделі «профілактики — діагностики — лікування» захворювань ендокринної системи, вимагав нових підходів до підготовки фахівців з ендокринології — лікарів і науковців. Звідси необхідність постійного формування колективу кафедри, підвищення вимог до його діяльності, забезпечення професійного зростання молодшого покоління, потреби більш ефективної організації навчально-виховного процесу на клінічних базах із використанням нових методик, розвитку та поєднання науково-дослідної, навчально-виховної та лікувально-профілактичної роботи.

Одним із першочергових завдань завідувача кафедри Н.В. Скрипник стало згуртування колективу кафедри навколо спільної ідеї — формування лікаря-фахівця. Якісний кадровий потенціал колективу кафедри 2014 р. був достатньо високим: два доктори медичних наук, професори, п'ять кандидатів медичних наук, доцентів, три асистенти з перспективою здобуття наукових ступенів; більшість із них мали значний науково-педагогічний та лікарський стаж і спеціалізувалися в галузі ендокринології. Водночас необхідно було підготувати нове покоління ендокринологів, забезпечити наступність професійного росту в колективі. З цією метою професор Н.В. Скрипник розпочала наукове керівництво дисертаційними дослідженнями в клінічній аспірантурі медичного університету за науковою спеціальністю 14.01.14 «ендокринологія» [37].

2015 р. на посаду кафедри ендокринології прийнята Тамара Сергіївна Вацеба, випускниця Костопільського медичного училища (1995) та Івано-Франківської державної медичної академії (2002), лікар-ендокринолог поліклінічного диспансерного ендокринологічного відділення обласної клінічної лікарні (2003-2008), лікар-ординатор стаціонарного ендокринологічного відділення Івано-Франківської ОКЛ (2008-2015 рр. у штаті, а з 2015 р. — за сумісництвом), аспірант заочної форми на кафедрі ендокринології (з 2012 р.), лікар вищої кваліфікаційної категорії за спеціальністю «ендокринологія». Уже 2016 р. асистент кафедри Т.С. Вацеба під керівництвом професора Н.В. Скрипник успішно захистила в ДУ «Інститут ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка НАМН України» кандидатську дисертацію на тему «Корекція інсулінорезистентності у хворих із первинним гіпотиреозом в умовах йодної недостатності» [15, с. 1; 32, с. 5]. На сьогодні під керівництвом професора Н.В. Скрипник виконуються ще дві кандидатські дисертації за спеціальністю 14.01.14 «ендокринологія» [68, с. 2].

2017 р. доцент О.М. Дідушко під керівництвом професора В.І. Паньківа, завідувача відділу профілактики ендокринних захворювань Українського науково-практичного центру ендокринної хірургії, трансплантації ендокринних органів і тканин МОЗ України, підготувала й захистила в спеціалізованій вченій раді Д 26.631.01 з ендокринології докторську дисертацію на тему «Патогенетичні особливості розвитку, рання діагностика та лікування порушень функції нирок у хворих на гіпотиреоз» [24, с. 1; 32, с. 5].

Доцент І.О. Костіцька 2013 р. запланувала і затвердила на проблемній комісії МОЗ та НАМН України (протокол № 107 від 09.09.2013) за спеціальністю 14.01.14 «ендокринологія» докторську дисертацію на тему «Діабетичний гастропарез: частота виникнення, фактори ризику, механізми розвитку, лікування» і зараз під керівництвом наукового консультанта професора Б.М. Маньковського, завідувача кафедри діабетології Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика, завершує її виконання [48, с. 1; 32, с. 5].

Асистент кафедри ендокринології І.В. Чернявська під керівництвом професора В.І. Паньківа, завідувача відділу профілактики ендокринних захворювань Українського науково-практичного центру ендокринної хірургії, трансплантації ендокринних органів і тканин МОЗ України, завершує працю над кандидатською дисертацією на тему «Модифікуючий вплив воглібозу на показники вуглеводного обміну в осіб з порушенням толерантності до глюкози і високим серцево-судинним ризиком» [78, с. 1; 32, с. 5].

Отже, підготовка нових наукових кадрів кафедри ендокринології — кандидатів і докторів медичних наук — на сьогодні відбувається як у межах клінічної аспірантури Івано-Франківського національного медичного університету, так і в інших провідних наукових медичних закладах України.

На початку 2017 р. колектив кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету сформувався таким чином: завідувач кафедри доктор медичних наук, професор, лікар вищої кваліфікаційної категорії *Скрипник Надія Василівна*; доктор медичних наук, професор, лікар вищої кваліфікаційної категорії *Боцюрко Володимир Іванович*; доктор медичних наук, професор, лікар вищої кваліфікаційної категорії *Дідушко Оксана Миколаївна*; кандидат медичних наук, доцент, лікар вищої кваліфікаційної категорії *Ромаш Надія Іванівна*; кандидат медичних наук, доцент, лікар вищої кваліфікаційної категорії *Костіцька Ірина Олександрівна*; кандидат медичних наук, доцент, лікар вищої кваліфікаційної категорії *Марусин Оксана Василівна*; кандидат медичних наук, доцент, лікар вищої кваліфікацій-



Колектив кафедри ендокринології, 2017 рік (зліва направо — лаборант Соківка О.А., доцент Ромаш Н.І., асистент Осадчук В.П., доцент Вацеба Т.С., асистент Петровська І.Н., доцент Костицька І.О., професор Боцюрко В.І., завідувач кафедри професор Скрипник Н.В., доцент Марусин О.В., асистент Чернявська І.В., професор Дідушко О.М., асистент Гудз І.В., робітник Тихонюк О.О.)

ної категорії Вацеба Тамара Сергіївна; асистент, лікар-ендокринолог спеціаліст Чернявська Ірина Василівна; асистент, лікар-ендокринолог спеціаліст Гудз Ірина Володимирівна [32, с. 1; 2, с. 1; 4, с. 1; 8, с. 1; 15, с. 1; 22, с. 1; 24, с. 1; 48, с. 1; 58, с. 1; 62, с. 1; 66, с. 1; 68, с. 1; 78, с. 1].

Основу клінічної та матеріально-технічної бази кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету на сьогодні становлять відділення ендокринології Обласної клінічної лікарні м. Івано-Франківська (вул. Федьковича, 91), Університетська клініка ІФНМУ (вул. Короля Данила, 15), ендокринологічне відділення та консультативна поліклініка Івано-Франківської обласної дитячої клінічної лікарні (вул. Коновальця, 132), ДУ «ТМО МВС України по Івано-Франківській області» (вул. Академіка Сахарова, 11) [32, с. 1-2]. Для забезпечення навчального процесу кафедра ендокринології використовує стенди з усіх розділів клініки ендокринних захворювань — 7, мультимедійні презентації — 71, мультимедійний проектор — 1, ноутбук. У наявності є 5 комп'ютерів (у т.ч. 2016-2017 н. р. за кошти ІФНМУ отримано новий комп'ютер). Кожного викладача забезпечено персональним комп'ютером, є також ноутбук та 1 мультимедійний проектор для проведення мультимедійних презентацій. Для навчального процесу використовується комп'ютерний клас на базі кафедри внутрішньої медицини № 2 та медсестринства [32, с. 2-3].

Нині навчальний процес з ендокринології проводиться на 4-му і 6-му курсах медичного факультету за спеціальністю «лікувальна справа», «педіатрія» та на 4-му і 6-му курсах факультету

підготовки іноземних громадян за спеціальністю «лікувальна справа» відповідно до наскрізної навчальної програми для вітчизняних студентів вищих навчальних закладів МОЗ України напряму 1201 «Медицина» щодо підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» з дисципліни «Внутрішня медицина», яка прийнята 20.05.2015 за спеціальностями 7.12010001 «лікувальна справа», 7.12010002 «педіатрія», 7.12010003 «медико-профілактична справа». Окрім того, колективом кафедри ендокринології розпочато роботу щодо забезпечення навчально-методичної, наукової, організаційної, лікувальної, виховної та матеріально-технічної бази кафедри ендокринології відповідно до основних вимог міжнародного стандарту ISO 9001

«Системи управління якістю. Вимоги» в новій редакції 2015 р. [32, с. 2].

Для науково-методичного забезпечення навчального процесу колективом кафедри ендокринології розроблено та видано низку методичних рекомендацій: «Лікування коморбідного стану — артеріальної гіпертензії в поєднанні зі стабільною ішемічною хворобою серця та цукровим діабетом» (2016 р., автори — Н.В. Скрипник, Н.М. Середюк, І.П. Вакалюк та ін.), «Вузлові захворювання щитоподібної залози в дорослих: діагностична концепція, лікування» (2017 р., автори — Н.В. Скрипник, І.О. Костицька, О.М. Дідушко, О.В. Марусин, Т.С. Вацеба, І.В. Чернявська та ін.), «Дисфункція гіпоталамуса: етіологія, клініка, діагностика, лікування» (2017 р., автори — В.І. Боцюрко, О.М. Дідушко, І.О. Костицька, О.В. Марусин, І.В. Чернявська). Окрім цього, завідувач кафедри професор Н.В. Скрипник є співавтором 3 національних підручників «Ендокринологія» (2015-2017) за редакцією професора П.М. Боднара, виданого з грифом Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я України, та 4 навчальних посібників для лікарів, студентів вищих навчальних закладів освіти III-IV рівнів акредитації, 1 навчально-методичного посібника «Methodical principles in clinical pharmacology» для англомовних студентів стоматологічних факультетів із грифом Міністерства освіти і науки України [32, с. 5-6].

У плані виховної роботи співробітники кафедри ендокринології постійно дбають про високий рівень вимог щодо підготовки висококваліфікованих

лікарів та науково-педагогічної майстерності, удосконалюють методику проведення усіх видів навчальних занять; проводять організаційну та індивідуальну роботу з науково-педагогічними працівниками і студентами, спрямовану на їх активну участь у навчальному процесі, розвиток професійної культури, дотримання етичних норм, правил внутрішнього розпорядку Університету, забезпечення атмосфери вимогливості, доброзичливості та взаємної поваги в стосунках між працівниками, викладачами і студентами факультету. З метою виховання високорозвиненої особистості в душі українського патріотизму і поваги до Конституції країни в умовах розвитку української державності колектив кафедри ендокринології регулярно залучає студентів до участі в таких загальноуніверситетських заходах, як День науки, Шевченківські свята, День медика, Спартакіада медичних працівників тощо [32, с. 24].

Однією з новацій в організації навчального процесу є запровадження кафедрою ендокринології серії майстер-класів відкритих практичних (семінарських) занять та лекцій для студентів і лікарів практичної охорони здоров'я.

Орієнтація на формування практичних навичок у майбутніх лікарів, що є невід'ємною складовою навчального процесу, спонукала професорсько-викладацький колектив кафедри ендокринології до використання не тільки нових методик навчання, але й долучення інноваційних методів лікувальної діяльності. За сприяння ректорату ІФНМУ 2016 року закуплено обладнання, яке використовується на клінічних базах кафедри ендокринології, — апарат для постійного добового моніторингу глюкози крові «Апарат Ірго 2 Metronic». Доцентом, к.м.н. Вацебою Т.С. освоєно і впроваджено в практику застосування методики добового моніторингу рівня глікемії з використанням апарата іPRO, Medtronic [15, 54].

Викладачі кафедри ендокринології постійно підвищують науково-педагогічну кваліфікацію. Так, завідувач кафедри професор Н.В. Скрипник 2014 р. пройшла стажування в Харківській медичній академії післядипломної освіти. На базі цього ж закладу стажування проходили професор В.І. Боцюрко (2012), доцент О.М. Дідушко (2017), доцент І.О. Костіцька (2011), доцент Н.І. Ромаш (2015). Асистент І.В. Чернявська в жовтні 2012 р. пройшла навчальний курс «Психолого-педагогічні основи вищої медичної освіти. Актуальні проблеми внутрішньої медицини» на факультеті підвищення кваліфікації викладачів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця [32, с. 4]. Асистент І.В. Гудз 2016 р. закінчила курси спеціалізації з ендокринології у Львівському національному медичному університеті ім. Данила Галицького [22, с. 1]. Асистент кафедри В.П. Осадчук

2017 р. пройшла стажування в Інституті клінічної та експериментальної медицини м. Праги (Чехія) [50]. Колектив кафедри ендокринології вивчає та запроваджує передовий досвід організації навчального процесу. Так, доцент О.В. Марусин 18-19 травня 2017 р. взяла участь у XIV Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Сучасні підходи до вищої медичної освіти в Україні» (м. Тернопіль) [32, с. 4; 74].

На сучасному етапі основними напрямками наукових досліджень колективу кафедри ендокринології є вивчення впливу ендемічної місцевості на розвиток йододіфіцитних захворювань, малих доз радіації на патологію щитоподібної залози, патогенетичні особливості формування метаболічного синдрому, рання діагностика і лікування гіперпаратиреозу, патологія фізичного розвитку дітей, патологія цукрового діабету [32, с. 4].

Протягом 2013-2018 рр. на кафедрі ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету виконується науково-дослідна робота на тему «Розробка нових підходів до комплексного лікування гіпотиреозу» (номер державної реєстрації — 0113U005376; науковий керівник — доктор медичних наук, професор В.І. Боцюрко, відповідальний виконавець — доктор медичних наук, доцент О.М. Дідушко) [32, с. 9].

У результаті проведених 2014-2017 рр. досліджень співробітниками кафедри опубліковано 2 монографії з проблем діагностики й лікування метаболічного синдрому й гіпотиреозу (2016 р., Н.В. Скрипник, В.А. Гриб, Т.С. Вацеба [71]) та лікування поліневропатії у хворих на цукровий діабет 2-го типу (2015 р., В.А. Гриб, Н.В. Скрипник, Г.М. Ерстенюк, Р.Д. Герасимчук, О.О. Дорошенко, Л.Т. Максимчук [51]), отримано 8 патентів на винаходи [32, с. 6-7]. Отримані результати наукових досліджень, маючи безпосереднє прикладне значення для лікувально-профілактичної роботи, засвідчили про зародження на кафедрі ендокринології наукової школи.

Одним із напрямів наукової роботи кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету є участь у міжнародних багатоцентрових дослідженнях нових препаратів для лікування цукрового діабету. Співробітники кафедри за останні 10 років брали участь у 16 міжнародних багатоцентрових дослідженнях [32, с. 9-10].

Окрім прикладних досліджень, співробітники кафедри ендокринології 2015-2017 рр. є активними учасниками багатьох міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференцій та інших наукових форумів із питань ендокринології. Так, активними учасниками і доповідачами на 10 міжнародних

форумах у Відні, Ванкувері, Вроцлаві, Дубаї, Мюнхені, Пекіні, Будапешті, Лісабоні були професори Н.В. Скрипник і В.І. Боцюрко, доценти О.М. Дідушко, І.О. Костицька й О.В. Марусин. Співробітники кафедри за цей час також взяли участь у 15 міжнародних, 16 всеукраїнських та 20 регіональних науково-практичних конференціях [32, с. 12-19].

Водночас кафедра ендокринології виступила організатором всеукраїнських науково-практичних конференцій «Актуальні питання захворювань щитоподібної залози та іншої ендокринної патології» (14-15 травня 2015 р., м. Яремче Івано-Франківської області), сумісно з кафедрою фізіології ІФНМУ проведено всеукраїнські конференції — «Сучасний мультидисциплінарний підхід до діагностики та лікування дисфункції гіпоталамуса» (20 травня 2016 р., м. Івано-Франківськ), «Вплив довкілля Прикарпаття на перебіг фізіологічних процесів» (6 квітня 2017 р., м. Івано-Франківськ) [32, с. 10-12].

Важливим напрямом діяльності колективу кафедри ендокринології є практична лікувальна, консультативна, діагностична та профілактична робота. Співробітники кафедри щорічно проводять консультації в стаціонарі ендокринологічного відділення та інших відділеннях обласної клінічної лікарні (судинна неврологія, загальна хірургія, торакальна хірургія, нефрологія, гастроентерологія, артрологія), в диспансерному ендокринологічному відділенні поліклініки ОКЛ та клініці ІФНМУ, забезпечують проведення клінічних обходів хворих, беруть участь у консилиумах важких хворих. Безпосередня активна праця працівників кафедри сприяє покращенню ефективності лікування пацієнтів базового відділення — зменшення ліжко-дня, збільшення обсягу додаткових методів обстеження. Наприклад, асистент кафедри І.В. Чернявська регулярно проводить заняття з пацієнтами в школі самоконтролю в ендокринологічному відділенні ОКЛ; огляд пацієнтів у кабінеті діабетичної нейропатії та в кабінеті діабетичної стопи в диспансерному поліклінічному відділенні ОКЛ [32, с. 22-23].

З метою організації ефективної роботи районних ендокринологів, налагодження постійної співпраці та підвищення їх професійного рівня з ініціативи кафедри ендокринології, Асоціації ендокринологів Івано-Франківської області та за сприяння департаменту охорони здоров'я Івано-Франківської обласної державної адміністрації усіх районних ендокринологів протягом 2015 року забезпечено персональними комп'ютерами — ноутбуками. Завдяки інноваційним технологіям планується здійснення відеозв'язку з районними центрами та проведення науково-практичних конференцій у районах області [32, с. 23-24].

Професорсько-викладацький колектив кафедри ендокринології бере участь у роботі Асоціації ендокринологів України та області (професор Н.В. Скрипник — член президії правління Асоціації ендокринологів України, голова Асоціації ендокринологів Івано-Франківської області; професор В.І. Боцюрко — член правління Асоціації ендокринологів України), медичної секції Прикарпатського відділення Наукового товариства імені Т. Шевченка (професор В.І. Боцюрко, професор Н.В. Скрипник), Українського лікарського товариства, наукової комісії, лікувальної комісії, методичної комісії з терапевтичних дисциплін, методичної ради Навчально-наукового інституту післядипломної освіти університету. Професори і доценти кафедри ендокринології регулярно проводять передатестаційні цикли (ПАЦ) та тематичні удосконалення (ТУ) з ендокринології відповідно до затверджених графіків, беруть участь у роботі атестаційної комісії, організовують та забезпечують роботу кабінету «Школа росту» на базі Обласної дитячої клінічної лікарні, проводять консультації дітей із проблемами фізичного розвитку [32, с. 23]. Працівники кафедри ендокринології ІФНМУ професор Н.В. Скрипник і асистент Т.С. Вацеба з 2016 р. є співробітниками Лікувально-діагностичного центру Святого Луки Івано-Франківського Архієпархіального Управління УГКЦ [73].

На кафедрі ендокринології медичного університету з 2003 р. для лікарів-ендокринологів проводяться передатестаційні цикли за спеціальністю «ендокринологія» для підвищення рівня професійної категорії лікарів-слухачів. Слухачам, які успішно склали іспит, видається свідоцтво встановленого зразка з рекомендацією про присвоєння відповідної кваліфікаційної категорії за спеціальністю «ендокринологія». На базі кафедри ендокринології також проводяться чотири рази на рік заняття тематичного удосконалення лікарів «Вибрані питання ендокринології» для працівників медичного профілю. Із 2015 року розроблено програму для лікарів загальної практики — сімейної медицини: тематичне удосконалення «Питання ендокринології в практиці сімейного лікаря». Навчання на циклах післядипломної освіти проводиться згідно з навчальним планом та уніфікованою програмою передатестаційного циклу за спеціальністю «ендокринологія», затвердженою МОЗ України 17 квітня 2014 р. Із 2003 року на кафедрі ендокринології підвищили свій рівень професійної освіти 989 лікарів-слухачів [64].

Принцип єдності науково-дослідної та лікувально-профілактичної роботи в діяльності кафедри ендокринології знайшов відображення в окремих заходах. Так, у грудні 2015 р. професор Н.В. Скрипник провела презентацію

«Діабетичного атласу», 2016 р. — заявила про впровадження регіональної програми та локальних протоколів для Івано-Франківської області «Регіональний протокол надання первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Вузлові захворювання щитоподібної залози в дорослих (вузловий зоб, рак щитоподібної залози)», а в січні 2017 р. — оголосила на обласній конференції терапевтів про введення в дію на обласному рівні уніфікованого клінічного протоколу первинної та вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги хворим на цукровий діабет 2-го типу [32, с. 25]. Важливу роль у популяризації знань про ендокринні патології, їх лікування та профілактику відіграють організовані кафедру ендокринології науково-популярні заходи та соціальні проекти: «Зрозуміти діабет та взяти над ним контроль» з нагоди Всесвітнього дня боротьби з цукровим діабетом (12-14 листопада 2015 р., м. Івано-Франківськ), «Університет третього віку для літніх іванофранківців» (1 лютого 2017 р.) та «Науковий пікнік» до Дня міста Івано-Франківська (7 травня 2017 р.) [32, с. 24].

Професорсько-викладацький колектив кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету бере діяльну участь у громадському житті міста та області. Так, професор Н.В. Скрипник є членом Жіночої громади міста, Союзу українок та Івано-Франківського осередку Наукового товариства імені Шевченка, а професор В.І. Боцюрко — голова громадської організації «Комітет з відродження Маріямполья», член правління міської організації ВО «Просвіта» та Івано-Франківського осередку Наукового товариства імені Шевченка [32, с. 25].

Ретроспективний аналіз розвитку кафедри ендокринології переконливо засвідчив наявність тривалої історичної традиції формування професорсько-викладацького колективу, фахової підготовки лікарів-ендокринологів, постійного взаємозв'язку та єдності науково-дослідної, навчально-виховної та практичної лікувальної роботи у формуванні цієї категорії спеціалістів.

Інституційне становлення кафедри ендокринології, формально започатковане заснуванням самостійного курсу 1967 р., було продиктоване передусім практичними потребами організації охорони здоров'я в 50-х рр. На сьогодні «хрестоматійними прикладами», що цитуються в підручниках з ендокринології, стали відомості про «внесок у боротьбу із зобною ендемією на Прикарпатті», йодну профілактику зоба, розробку проблем лікування цукрового діабету та патології щитоподібної залози таких авторитетних науковців та лікарів, як А.А. Гарагаш'ян,

Г.П. Паращак, І.В. Ванджура, В.І. Боцюрко, Н.В. Скрипник [5, с. 24, 28]. Загальноновизнаним є факт успішного розвитку кафедри ендокринології в Івано-Франківському національному медичному університеті, що розглядається нарівні з іншими подібними закладами в Україні [6].

Сучасна ендокринологія, як відзначають науковці, поділяється на цілу низку галузей, серед яких виділяються: молекулярна ендокринологія (вивчає біохімічні та імунологічні основи як нормальної життєдіяльності організму, так і виникнення різної патології); нейроендокринологія; радіаційна ендокринологія. Майбутнє ендокринології обґрунтовано пов'язують із подальшим прогресом вивчення молекулярних і генетичних механізмів розвитку ендокринних захворювань та застосуванням генно-інженерних технологій і генної терапії. Нині вчені інститутів ендокринології успішно вивчають патогенез і лікування цукрового діабету, патогенез і фармакотерапію порушень репродуктивної функції, біохімію гормонів і медіаторів, патологію щитоподібної залози, розробляють методи ендокринної хірургії, порушення функцій гіпоталамо-гіпофізарної системи; біосинтез, механізми дії гормонів в організмі та їх метаболізм; отримання аналогів гормонів та нових гормональних препаратів [26; 33, с. 9].

У цьому процесі постійного еволюційного розвитку ендокринології як спеціальної галузі медичної науки в Україні важливу роль може і повинна відіграти кафедра ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. Науковий потенціал колективу кафедри, що складається з 3 докторів і 5 кандидатів медичних наук, організована ним навчальна, науково-дослідна та лікувально-профілактична робота, дозволяють зробити такий оптимістичний прогноз. Водночас досягнення позитивної перспективи — становлення кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету як наукової школи й одного з провідних центрів розвитку медичної науки та практичної ендокринологічної служби в західному регіоні України — потребує розробки та реалізації комплексної програми розвитку.

На сьогодні варто окреслити декілька пропозицій щодо перспективного розвитку кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету.

Першочерговим завданням кафедри є підвищення рівня сучасних вимог до підготовки висококваліфікованих лікарів, підвищення методичної майстерності науково-педагогічних працівників кафедри; удосконалення організації та забезпечення навчально-виховного процесу; удосконалення методики підвищення ефективності та якості проведення усіх видів на-

вчальних занять; підготовка до захисту кандидатської і докторських дисертацій; проведення організаційної та індивідуальної роботи з науково-педагогічними працівниками, студентами, спрямованої на їх активну участь у навчальному процесі, розвиток професійної культури, дотримання етичних норм, правил внутрішнього розпорядку Університету, забезпечення атмосфери вимогливості, доброзичливості та взаємної поваги в стосунках між працівниками, викладачами і студентами факультету.

У процесі організації навчального процесу співробітникам кафедри необхідно удосконалити організацію клінічних практичних занять з ендокринології, вивчення невідкладних станів з дисципліни «Ендокринологія», розвиток клінічного мислення, займатися постійним тренінгом та вдосконаленням практичних навичок, прагнучи зробити студента учасником процесу надання медичної допомоги пацієнтам від моменту їх госпіталізації, обстеження, встановлення діагнозу, лікування до виписки зі стаціонару.

Особлива увага на кафедрі приділяється організації ефективної підготовки наукових кадрів через відділ клінічної аспірантури за спеціальністю 14.01.14 «ендокринологія», що сприятиме формуванню в перспективі наукової школи ендокринології. З цією метою необхідно забезпечити постійний контроль за виконанням дисертаційних робіт здобувачами, закріпленими за кафедрою, з метою вчасного виконання ними запланованих дисертаційних досліджень.

Одним з елементів підготовки наукових кадрів має бути постійна координація студентського наукового гуртка кафедри ендокринології, позитивні результати роботи якого за останнє десятиліття дали помітні результати; це дозволить сформувати нове покоління наукових кадрів, починаючи зі «студентської лавки», забезпечить наступність у процесі формуван-

ня науковця і лікаря. Перспективним напрямом розвитку наукової роботи є активізація роботи з налагодження міжнародної співпраці кафедри.

З метою покращення підготовки науково-педагогічних кадрів для читання лекцій та проведення занять англійською мовою професорсько-викладацькому складу кафедри продовжити навчання на курсах англійської мови для викладачів та скласти іспит FCE з англійської мови на сертифікат рівня B2.

Колективу кафедри необхідно ширше впроваджувати в навчально-методичний процес та клінічну практику інноваційні технології: застосування методики добового моніторингу рівня глікемії з використанням апарата iPRO та інсулінової помпи Medtronic; пункційну біопсію щитоподібної залози на базі диспансерного ендокринологічного відділення ОКЛ та в центрі пункційної біопсії щитоподібної залози в Івано-Франківському обласному клінічному онкологічному диспансері згідно з графіками роботи; оперативне лікування гормонально-активних пухлин надниркових залоз (феохромоміома, гіперальдостеронізм, синдром Іценка — Кушинга), підшлункової залози (інсулінома) та гіпофіза (акромегалія, хвороба Іценка — Кушинга) на базі ОКЛ; оптимізацію обстеження та лікування хворих на діабетичний гастропарез; діагностику та лікування остеопорозу в жінок у постменопаузальному періоді із цукровим діабетом 2-го типу.

Перспективним напрямком розвитку системи післядипломної освіти та підвищення професійної кваліфікації лікарів на кафедрі ендокринології є дистанційна (в тому числі в режимі on-line) форма навчання, завдяки якій підвищення професійної кваліфікації можливе без припинення робочого процесу, тобто є максимально доступним для кожного спеціаліста.

Список використаної літератури

1. Архів клінічної медицини: Науково-практичний журнал Івано-Франківського національного медичного університету: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://akt.ifntu.edu.ua/ua/>
2. Бабенко Ірина Георгіївна: біографічна довідка (2017) // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 1 с.
3. Біографічний словник професорів та завідувачів кафедр Івано-Франківської державної медичної академії (1945-1995) / За ред. Є.М. Нейка. — Івано-Франківськ, 1995. — 200 с.
4. Бобрикович Ольга Сергіївна: біографічна довідка (2017) // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 1 с.
5. Боднар П.М. Історія розвитку ендокринології в Україні // Ендокринологія: підручник для вищих медичних навчальних закладів / П.М. Боднар, Г.М. Михальчишин, Ю.І. Комісаренко та ін.; за ред. проф. П.М. Боднара. — 3-є вид., перероб. і доп. — Вінниця: Нова Книга, 2013. — 480 с.

6. Боднар П.М., Михальчишин Г.П. Розвиток і становлення ендокринології в Україні // Міжнародний ендокринологічний журнал. — 2005. — № 1. — [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.mif-ua.com/archive/article/2273> [зчитано: 08.10.2017].
7. Бойчук Т.М., Пешковська Н.В., Ляшук П.М., Леонова М.О. Історія розвитку ендокринології на Північній Буковині // Міжнародний ендокринологічний журнал. — 2013. — № 6 (54). — С. 80-86.
8. Боцюрко Володимир Іванович: біографічна довідка (2017 р.) // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 2 с.
9. Боцюрко В.І. Ванджюра Ірина Петрівна // Енциклопедія сучасної України: [електронний ресурс] — режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=33073 [зчитано: 17.10. 2017].
10. Боцюрко В.І. Віддалені сомато-генетичні ефекти інкорпорованого радіоактивного йоду в осіб із захворюваннями щитовидної залози в умовах ендемічної місцевості [Текст]: автореф. дис. ... д-ра мед. наук: 14.01.13 / Володимир Іванович Боцюрко; АМН України, Ін-т ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка. — К., 1995. — 42 с.
11. Боцюрко В.І. Віддалені сомато-генетичні ефекти інкорпорованого радіоактивного йоду в осіб із захворюваннями щитовидної залози в умовах ендемічної місцевості [Текст]: дис. ... д-ра мед. наук: 14.01.13 / Володимир Іванович Боцюрко; Івано-Франківська медична академія. — Івано-Франківськ, 1995. — 322 с.
12. Боцюрко В.І. Гарагаш'ян Ара Арменакович (до 100-річчя з дня народження) / В.І. Боцюрко // Ендокринологія: Науково-практичний журнал. — 2002. — Том 7, № 2. — С. 303.
13. Боцюрко В.І. Ендокринологія в схемах і таблицях: Навч. посіб. / В.І. Боцюрко, П.М. Боднар, Г.П. Михальчишин. — Івано-Франківськ: ДВНЗ «ІФНМУ», 2012. — 120 с.
14. В ІФНМУ на кафедрі ендокринології для студентів провели майстер-клас (31.03. 2017 р., 18:24 год) // Фіртка ІФ: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://firtka.if.ua/?action=show&id=128599> [14.07. 2017].
15. Вацеба Тамара Сергіївна: біографічна довідка (2017) // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 2 с.
16. Вацеба Тамара. Впровадження новітніх технологій кафедрою ендокринології // Івано-Франківський національний медичний університет: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.ifnmu.edu.ua/uk/struktturni-pidrozdili-2/kafedry/kafedra-endokrynolohii> [12.07. 2017].
17. Вірменин за національністю, українець за духом (Ара Арменакович Гарагаш'ян): біографічний нарис // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 3 с.
18. Галицький лікарський вісник: Науково-практичний журнал Івано-Франківського національного медичного університету: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://glvisnyk.if.ua/ua/>.
19. Гарагаш'ян А.А. Розвиток охорони здоров'я на Ізмаїльщині: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук. — Ізмаїл — Станіслав, 1955. — 26 с.
20. Гарагаш'ян А.А. Ендемічна зобна хвороба в Станіславській області і боротьба за її ліквідацію: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук. — Харків, 1960. — 27 с.
21. Гарагаш'ян А.А., Парашка П.В. Розквіт охорони здоров'я на радянському Прикарпатті. — К.: Здоров'я, 1972. — 139 с.
22. Гудз Ірина Володимирівна: біографічна довідка (2017) // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 1 с.
23. День кафедри ендокринології ІФНМУ: [мультимедійна презентація; Наукова бібліотека ІФНМУ]. — 39 с. // [електронний ресурс] — режим доступу: http://www.ifnmu.edu.ua/images/biblioteka/nashi_resursi/dni_kafedr/endokrinologiya.pdf [зчитано: 17.10. 2017].
24. Дідушко Оксана Миколаївна: біографічна довідка (2017) // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 2 с.
25. До ювілею професора Володимира Івановича Боцюрка // Міжнародний ендокринологічний журнал: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.mif-ua.com/archive/article/12276> [зчитано: 17.10. 2017].
26. Ендокринологія // Енциклопедія сучасної України: [електронний ресурс] — режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=17881 [зчитано: 08.10.2017].
27. Ендокринологія. Івано-Франківська обласна клінічна лікарня: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.okl.if.ua/structure/endokrinologiya> [зчитано: 17.10. 2017].
28. Івано-Франківський державний медичний університет / Відп. за вип. Є.М. Нейко; ред. В.І. Боцюрко. — Івано-Франківськ: ІФДМУ, 2005. — 168 с.
29. Івано-Франківський національний медичний університет. Історія. Звершення. Особистості. — К.: Світ Успіху, 2009. — 368 с.
30. Івано-Франківський національний медичний університет // Вікіпедія: [електронний ресурс] — режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Івано-Франківський_національний_медичний_університет [14.07. 2017].
31. Івано-Франківський національний медичний університет [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.znaimo.com.ua/> [14.07. 2017].
32. Інформація про кафедру ендокринології ІФНМУ (завідувач кафедри Н.В. Скрипник, серпень — вересень 2017 р.) // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 27 с.
33. Історія розвитку ендокринології як науки // Залози внутрішньої секреції та обмін речовин: Опорний конспект лекцій / Укладачі: С.Є. Швайко, В.С. Пикалюк, О.Р. Дмитроца, Т.Я. Шевчук, Т.Ф. Поручинська, А.І. Поручинський, Т.С. Комшук. — Луцьк, 2009. — 424 с. — [електронний ресурс] — режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/1295/3/2490-1.pdf> [зчитано: 08.10.2017].
34. Кафедра внутрішньої медицини № 1, клінічної імунології та алергології ім. Є.М. Нейка [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.ifnmu.edu.ua/uk/struktturni-pidrozdili-2/kafedry/kafedra-vnutrishnoi-medysyny-1-klinichnoi-imunolohii-ta-alerholohii-im-yemneika> [зчитано: 08.10.2017].
35. Кафедра внутрішньої медицини № 2 та медсестринства. Історія кафедри // ІФНМУ: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.ifnmu.edu.ua/uk/struktturni-pidrozdili-2/kafedry/kafedra-vnutrishnoi-medysyny-2-ta-medsestrynstva> [зчитано: 17.10. 2017].
36. Кафедра ендокринології: Історія кафедри // Дніпропетровська медична академія: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://406.dsma.dp.ua/home/kafedra/istoria-kafedri> [зчитано: 17.10. 2017].
37. Кафедра ендокринології. Історія кафедри // Івано-Франківський національний медичний університет: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.ifnmu.edu.ua/uk/struktturni-pidrozdili-2/kafedry/kafedra-endokrynolohii> [зчитано: 12.07. 2017].
38. Кафедра ендокринології: Історія кафедри // Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького: [електронний ресурс] — режим доступу: http://www.meduniv.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=122&Itemid=159&lang=uk [зчитано: 17.10. 2017].
39. Кафедра ендокринології: Історична довідка // Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика: [електронний ресурс] — режим доступу: <https://nmapo.edu.ua/index.php/uk/terapevtichnij-fakultet/kafedra-endokrinologiji/649-istorichna-dovidka> [зчитано: 17.10. 2017].
40. Кафедра ендокринології: Історія кафедри // Національний медичний університет імені О.О. Богомольця: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://nmu.ua/zagalni-vidomosti/kafedri/kafedra-endokrynologyy/istoriya-kafedry/> [зчитано: 17.10. 2017].

41. Кафедра ендокринології з дитячими інфекційними хворобами. Історія кафедри // ДВНЗ «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава // http://www.umsa.edu.ua/kafhome/Endocrinology/kaf_endocrinology_history.html [зчитано: 17.10. 2017].
42. Кафедра ендокринології з курсом післядипломної освіти: Історія кафедри // Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.vntu.edu.ua/кафедра-ендокринології> [зчитано: 17.10. 2017].
43. Кафедра клінічної імунології, алергології та ендокринології: Погляд у історію кафедри // Буковинський державний медичний університет: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://endos.bsmu.edu.ua/home/istoria-kursu-1> [зчитано: 17.10. 2017].
44. Кафедра клінічної фармакології і фармакотерапії. Історія кафедри // ІФНМУ: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.ifnmu.edu.ua/uk/struktorni-pidrozdzili-2/kafedry/kafedra-klinichnoi-farmakologii-i-farmakoterapii> [зчитано: 17.10. 2017].
45. Кафедра соціальної медицини, організації охорони здоров'я і медичного правознавства // Івано-Франківський національний медичний університет: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.ifnmu.edu.ua/uk/struktorni-pidrozdzili-2/kafedry/kafedra-sotsialnoi-medytyny-orhanizatsii-okhorony-zdorovia-i-medychnoho-pravoznavstva> [зчитано: 08.10.2017].
46. Кафедра фізіології // Івано-Франківський національний медичний університет: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.ifnmu.edu.ua/uk/2-uncategorised?limit=10&start=70> [зчитано: 17.10. 2017].
47. Козлова І.А. Роль інтерорецепторів в регуляції обміну мікроелементів (меди, заліза і цинка) і сопряжених с ними металлопротеїдів [Текст]: автореф. дис. на соиск. ученой степ. к.м.н.: спец.766 «Нормальная физиология» / ИФГМИ МЗО УССР. — Івано-Франківськ, 1971. — 20 с.
48. Костицька Ірина Олександрівна: біографічна довідка (2017) // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 2 с.
49. Ларін О.С., Паньків В.І., Селіваненко М.І., Грачова О.О. Аналіз діяльності ендокринологічної служби України у 2010 році та перспективи розвитку медичної допомоги хворим з ендокриною патологією // Міжнародний ендокринологічний журнал. — 2011. — 3 (35): [електронний ресурс] — режим доступу: http://www.mif-ua.com/archive/article_print/17756 [зчитано: 12.07. 2017].
50. Лікар-ендокринолог обласної клінічної лікарні Вікторія Осадчук проходила десятиденне стажування в клініці Інституту клінічної та експериментальної медицини м. Прага (опубл.: 31.08. 2017 р., 17:33 год) // Курс-ІФ: [електронний ресурс] — режим доступу: http://kurs.if.ua/news/frankivska_likarka_proyshla_desyatydenne_stazhuvannya_u_prazi_57364.html [зчитано: 17.10. 2017].
51. Лікування поліневропатії у хворих на цукровий діабет 2 типу / В.А. Гриб, Н.В. Скрипник, Г.М. Ерстенюк, Р.Д. Герасимчук, О.О. Дорошенко, Л.Т. Максимчук. — Івано-Франківськ: Петраш К.Т., 2015. — 384 с.
52. Лінчевський О.В., Черненко В.М., П'ятницький Ю.С., Булах І.Є. Шляхи реформування системи вищої медичної освіти в Україні в сучасних умовах // Медична освіта. — 2017. — № 3. — С. 6-9.
53. Марусин О.В. Клініко-метаболичні особливості перебігу цукрового діабету 2 типу в осіб чоловічої статі та оптимізація лікування з урахуванням патогенетичних факторів: автореф. дис. ... канд. мед. наук: 14.01.04 / Оксана Василівна Марусин; Держ. установа «Ін-т ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка НАМН України». — К., 2013. — 20 с.
54. На кафедрі ендокринології ІФНМУ впроваджують новітні технології. За матеріалами ІФНМУ (01 листопада 2016 р.) // Галичина: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.galychyna.if.ua/news-ivano-frankivsk/detail/na-kafedri-endokrinologiji-ifnmu-vprovadzhujut-novitni/> [зчитано: 12.07. 2017].
55. Нейко Є.М. Внутрішні хвороби: навч. посібник для студ. мед. вузів III-IV рівнів акредитації / Є.М. Нейко, В.І. Боцюрко. — К.: Здоров'я, 1998. — 527 с.
56. Ноздрюхина, Л.Р. Микроэлементы и атеросклероз [Текст] / Л.Р. Ноздрюхина, Е.М. Нейко, И.П. Ванджуря; отв. ред. Л.Л. Орлов. — М.: Наука, 1985. — 223 с.
57. Оленюк Л. У франківському університеті попрощалися з викладачкою, яка померла після важкої хвороби (опубліковано: 05.10. 2017) // Галицький кореспондент: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://gk-press.if.ua/u-frankivskomu-universytetiproposhhalysya-z-vykladachkoju-yaka-poterla-pislya-vazhkoyi-hvoroby/> [зчитано: 17.10. 2017].
58. Осадчук Вікторія Петрівна: біографічна довідка (2017) // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 1 с.
59. Пам'яті Ірини Георгіївни Бабенко (опубліковано 04 жовтня 2017) // ІФНМУ: [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.ifnmu.edu.ua/uk/830-ramiati-iryny-georhiivny-babenko> [зчитано: 17.10. 2017].
60. Парацук А.П. Основний обмін і коливання вмісту вітаміну С в плазмі крові у хворих ендемічним зобом у віковому аспекті: Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук. — Станіслав, 1959. — 10 с.
61. Парацук А.П. Деякі біохімічні і гістохімічні показники обміну речовин при виразковій хворобі: Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук; спеціальність 14.754 — внутрішні хвороби / Київський медичний інститут ім. О.О. Богомольця. — К., 1971. — 34 с.
62. Петровська Ірина Наумівна: біографічна довідка (2017) // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 1 с.
63. Пиптюк О.В. Купновицька Ірина Григорівна // Енциклопедія сучасної України: [електронний ресурс] — режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=51685 [зчитано: 17.10. 2017].
64. Післядипломна освіта кафедри ендокринології // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 2 с.
65. Радиш Я.Ф., Сорока О.Я. Іван Савицький — перший ректор Станіславського медичного інституту (до проблеми державного регулювання медичної діяльності на Прикарпатті у першій половині ХХ століття) / Я.Ф. Радиш, О.Я. Сорока // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — № 2. — С. 89-94.
66. Ромаш Надія Іванівна: біографічна довідка (2017) // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 1 с.
67. Середюк Н.М. Боцюрко Володимир Іванович // Енциклопедія сучасної України: [електронний ресурс] — режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=37481 [зчитано: 08.10.2017].
68. Скрипник Надія Василівна: біографічна довідка (2017) // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 2 с.
69. Скрипник Н.В. Клініко-метаболичні зміни та їх корекція у хворих на інсулінонезалежний цукровий діабет з вторинною сульфаміламідорезистентністю похилого віку: автореф. дис. ... канд. мед. наук: 14.01.02 / Надія Василівна Скрипник; Івано-Франківська держ. медична академія. — Івано-Франківськ, 1997. — 18 с.
70. Скрипник Н.В. Клініко-метаболичні зміни та їх корекція у хворих на інсулінонезалежний цукровий діабет з вторинною сульфаміламідорезистентністю похилого віку [Текст]: дис. ... канд. мед. наук: 14.01.02 / Надія Василівна Скрипник; Івано-Франківська держ. медична академія. — Івано-Франківськ, 1997. — 179 с.
71. Скрипник Н.В. Метаболичний синдром і гіпотиреоз: патогенетичні взаємозв'язки, діагностика, лікування / Н.В. Скрипник, В.А. Гриб, Т.С. Вацеба. — Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2016. — 364 с.
72. Сорока О.Я. Державне регулювання медичної діяльності на Прикарпатті в першій половині ХХ століття: дис. ... на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління. Спеціальність 25.00.01 — теорія та історія державного управління. — К., 2015. — 201 с.

73. Спеціалісти Лікувально-діагностичного центру Святого Луки Івано-Франківського Архієпархіального Управління УГКЦ [електронний ресурс] — режим доступу: <http://medcentr.if.ua/spetsialisty.html> [зчитано: 14.07. 2017].
74. Сучасні підходи до вищої медичної освіти в Україні (з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою відеоконференц-зв'язку): матеріали XIV Всеукр. наук. — практ. конф. з міжнар. участю, присвяченої 60-річчю ТДМУ (Тернопіль, 18-19 трав. 2017 р.): у 2 т. / Терноп. держ. мед. ун-т імені І.Я. Горбачевського. — Тернопіль: ТДМУ, 2017. — Т. 2. — 392 с.
75. Тронько М.Д., Бальон Я.Г., Самсон О.Я. Історичні аспекти розвитку ендокринології // Міжнародний ендокринологічний журнал. — 2017. — Т. 13, № 3. — С. 219-225.
76. Тронько М.Д., Боднар П.М., Комісаренко Ю.І. Історія розвитку ендокринології в Україні. — К.: Здоров'я, 2004. — 68 с.
77. Устінов О.В. У персональному складі головних позаштатних спеціалістів МОЗ України відбулися радикальні зміни [електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.umj.com.ua/article/9363/u-personalnomu-skladi-golovnix-pozashtatnix-specialistiv-moz-ukraini-vidbulisya-radikalni-zmini> [зчитано: 17.10. 2017].
78. Чернявська Ірина Василівна: біографічна довідка (2017) // Архів кафедри ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету. — 1 с.

Надійшла до редакції 27.11.2017

HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF ENDOCRINOLOGY AT THE IVANO-FRANKIVSK NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY FOR 50 YEARS (1967-2017)

N.V. Skrypnyk, V.I. Botsyurko, O.M. Didushko, I.O. Kostitska, T.S. Vatsaba, O.V. Marusyn, I.V. Cherniavska, R.I. Deliatynskyi

Abstract

During the 20th century, the process of origin and formation of endocrinology in Prykarpattia is linked to the development of medicine and organization of healthcare in Ukraine in general and in particular to an evolution of endocrinology from organotherapy and experimental studies up to medical specialty and specialized section in the structure of medical sciences. First steps for the organization of endocrinology service in Stanislav region were done during the first postwar decade (1945-1953) by results of expeditionary researches of endemic goiter in Prykarpattia. Next period (1953-1967) development of studies and medical practice were combined with introducing of endocrinology to the academic process of Stanislav Medical Institute. Origin of endocrinology as an academic discipline happened in Prykarpattia in 1953, when the head of the Chair of Social Hygiene and Healthcare Organization A.A. Harhashian started to teach this course for students of Stanislav State Medical Institute. Actually, the history of future Chair of Endocrinology of modern Ivano-Frankivsk National Medical University started from this. A.A. Harhashian was famous as a grounder of endocrinology service in Ivano-Frankivsk region. In 1951 he organized one of the first antigoiter dispensaries in Ukraine and introduced diagnostics and treatment of thyroid diseases with radioactive iodine. Furthermore, he was an excellent pedagogue, while working in Ivano-Frankivsk Medical Institute as a dean of medical faculty, and later as a vice-rector of educational work. A new stage in the development of endocrinology as an academic and scientific discipline and at the same time the future chair was the organization of a separate course of endocrinology in 1967. Its foundation meant organizational separation of endocrinology in the structure of the medical institute, laid the groundwork for a foundation of a specialized chair in perspective. The first supervisor, head of the course of endocrinology was in Ivano-Frankivsk State Medical Institute in 1967-1981 the Candidate of Medical Sciences, Docent Hanna P. Parashchak (1927-2013). Heading in 1967 the course of endocrinology, Ms. Parashchak formed a course collective, organized its educational, scientific and medical activity. Along with the educational work, the course of endocrinology played a role of a peculiar center for scientific studies of problems of endocrine diseases. In 1970th the head of the course of endocrinology Professor H.P. Parashchak continued the practice of scientific expeditions in mountain districts of Ivano-Frankivsk region. The second head of the course of endocrinology of Ivano-Frankivsk State Medical Institute was in 1982-1985 the Doctor of Medical Sciences, Professor Iryna P. Vandzhura.

A quite new stage in the development of the course of endocrinology in medical institute started in the middle of 1980th years, when in 1985 Volodymyr Botsyurko was elected as a head of the course. While organizing the work of the course of endocrinology in 1985-1996, V.I. Botsyurko focused attention on the formation and scientific and professional growth of the course collective, educational, scientific and medical and preventing activity. In 1997 a quite new stage starts in the development of endocrinology in Ivano-Frankivsk State Medical Academy, linked to a reorganization of the course into an independent chair. At the same time, it was laid on an organizational basis for the development of scientific studies, preparation of narrow specialized physicians and deployment of practical therapeutic and prophylactic work in endocrinology, and in perspective creation of a scientific school of endocrinologists in Ivano-Frankivsk National Medical University. Since September 2014 the Chair of Endocrinology of Ivano-Frankivsk National Medical University has been headed by the Doctor of Medical Sciences, Professor, doctor of higher qualification category Nadiya Skrypnyk. The second head of the chair got a line of new challenges and tasks that needed a solution in nearer and farther perspective. Nowadays collective of the Chair of Endocrinology of Ivano-Frankivsk National Medical University formed in such way: head of the chair, DMedSc Prof Nadiya Skrypnyk; DMedSc Prof Volodymyr Botsyurko; DMedSc Prof Oksana Didushko; CMedSc Docent Nadiia Romash; CMedSc Docent Iryna Kostitska; CMedSc Docent Oksana Marusyn; CMedSc Docent Tamara Vatsaba; Assistant Iryna Cherniavska, Assistant Iryna Hudz.

A top priority task of the modern Chair of Endocrinology is improving modern requirements level for preparation of highly skilled physicians, improving methodical skill of scientific and pedagogical employees of the chair; improvement of organization and providing of educational process; improvement of methodology in improvement of effectiveness and quality of all types of classes; preparation for defending of candidate and doctoral dissertations; providing of organizational and individual work with scientific and pedagogical employees, students, directed at their active participation in the academic process, development of professional culture, observation of ethical norms, rules of the University internal routine, providing an environment of discipline, benevolence and mutual respect in relations between employees, teachers and students of the faculty.

Keywords: Chair of Endocrinology, history of the chair, heads of the chair, development perspectives.